

✓ ΜΟΡΦΕΣ ΕΝΟΡΙΑΣ

Ἡ Ἐνορία στήν Ἀνατολική ἐποχή. Κατά τούς Ἀποστολικούς χρόνους, στήν πρώτη Ἐκκλησία, τήν Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ὅλοι οἱ Χριστιανοί ἀποτελοῦσαν μιά λατρευτική σύναξη, μιά Ἐνορία, μέ ἐπικεφαλῆς τούς Ἀποστόλους. Ὁλόκληρη, δηλαδή, ἡ πρώτη Ἐκκλησία ἦταν μιά Ἐνορία. Ὅλοι οἱ πιστοί συγκεντρώνονταν σέ ἰδιωτικά σπίτια («κατ'οἶκον»), ὅπου προσεύχονταν, ἀκούγαν τή διδαχή τῶν Ἀποστόλων, μετεῖχαν στή θεία Εὐχαριστία καί ἔτρωγαν ὅλοι μαζί στίς «ἀγάπες», δηλαδή στά κοινά δεῖπνα, «ἐν ἀγαλλιάσει καί ἀφελότητι καρδίας» (Πραξ. 2,46).

Μέ τήν ἐξάπλωση, ὅμως, τοῦ Χριστιανισμοῦ ἔξω ἀπό τά Ἱεροσόλυμα (καί ἀργότερα ἔξω ἀπό τήν Παλαιστίνη ἀνάμεσα στόν εἰδωλολατρικό κόσμο γύρω ἀπό τή Μεσόγειο) δημιουργήθηκαν νέες τοπικές Ἐκκλησίες σέ διάφορες πόλεις, πού ἀπέτελεσαν ἰδιαίτερες Ἐνορίες μέ ἐπικεφαλῆς συχνά ἕναν Ἀπόστολο, γιά μικρό ἢ μεγάλο χρονικό διάστημα.

Ἀλλά οἱ Ἀπόστολοι, πού εἶχαν ὡς κύριο ἔργο τή διάδοση τῆς πίστεως καί ἦταν ὑποχρεωμένοι νά μετακινοῦνται ἀπό πόλη σέ πόλη, ἐγκαθιστοῦσαν ὡς ὑπεύθυνο διάδοχό τους σέ κάθε τοπική Ἐκκλησία ἕναν ἐπίσκοπο, ὁ ὁποῖος μέ τή βοήθεια πρεσβυτέρων καί διακόνων ποίμαινε ἐκείνη τήν Ἐκκλησία καί προῖστατο στή λατρευτική σύναξη τῶν πιστῶν, δηλαδή στήν τέλεση τῆς θείας Εὐχαριστίας.

Ἡ Ἐνορία στήν ἀδιαίρετη Ἐκκλησία καί τό Βυζάντιο. Ὅταν οἱ πιστοί μιᾶς πόλεως πλήθαιναν τόσο πολύ, ὥστε νά μήν μποροῦν πιά νά συγκεντρωθοῦν ὅλοι μαζί ὡς μιά κοινότητα, τότε σχηματίζονταν στήν πόλη ἐκείνη περισσότερες ἐκκλησιαστικές κοινότητες ἢ ἐνορίες, μέ ἰδιαίτερους πρεσβυτέρους καί διακόνους κάθε μιά, κάτω ἀπό τή γενική ἐπίβλεψη τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως ἐκείνης. Ὡς παράδειγμα ἀναφέρεται ὁ Ρώμης Μάρκελλος, πού γύρω στά 308 ἱδρυσε στή Ρώμη εἴκοσι πέντε τέτοιες ἐνορίες. Ἀλλά καί ὅταν ὁ Χριστιανισμός ἐξαπλωνόταν καί στή γύρω ἀπό τήν πόλη ὑπαιθρο χώρα, ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ἱδρυε στήν ἀγροτική ἐκείνη περιοχή ἐπιμέρους «παροικίες» ἢ Ἐνορίες, στίς ὁποῖες τοποθετοῦσε ἰδιαίτερους πρεσβυτέρους. Οἱ «ἀγροικικές» (δηλ. ἀγροτικές) αὐτές ἐνορίες ποιμαίνονταν ἀπό τόν ἐπίσκοπο τῆς πόλεως μέ τούς «χωρεπισκόπους» ἢ ἐπισκόπους τῶν ἀγρῶν, πού ἦταν ἐπίσκοποι μέ περιορισμένη διοικητική ἐξουσία. Ὁ θεσμός τῶν χωρεπισκόπων

καταργήθηκε από τόν τέταρτο αιώνα, οί δέ πρεσβύτεροι τῶν ἀγροτικῶν ἐνοριῶν ἐξαρτήθηκαν ἀπευθείας ἀπό τόν ἐπίσκοπο τῆς πόλεως.

Ἔτσι, ἀπό τήν ἀρχική Ἑνορία πού περιλάμβανε ὁλόκληρη τήν Πρώτη Ἐκκλησία, τήν Ἐκκλησία τῶν Ἱεροσολύμων, ξεπήδησαν, σάν κλάδοι ἀπό ἕνα κορμό, οί νεότερες τοπικές ἐκκλησίες μέ τίς ἐπιμέρους ἐνορίες τους, πού ὅλες μαζί τώρα συναποτελοῦν τή μιά Καθολική Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Καθολική ὁμως Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δέ βρίσκεται, ὅπως παραπάνω εἶπαμε, μόνο στό σύνολο τῶν ἐπιμέρους Ἑνοριῶν, ἀλλά εἶναι παρούσα ὁλόκληρη καί στήν πιά μικρή Ἑνορία, ἀφοῦ κι ἐκεῖ ὑπάρχουν τά βασικά στοιχεῖα πού συνιστοῦν τήν καθολική Ἐκκλησία, δηλαδή: οί πιστοί, ἡ χριστιανική ἀλήθεια καί ὁ ἴδιος ὁ Χριστός. Κατά τόν ἁγ. Ἰγνάτιο Ἀντιοχείας: «ὅπου ἂν ᾖ ὁ Χριστός Ἰησοῦς, ἐκεῖ ἡ καθολική Ἐκκλησία» (Πρός Σμυρναίους 8,2).

Ἡ Ἑνορία στήν τουρκοκρατία. Κατά τοὺς δύσκολους χρόνους τῆς τουρκοκρατίας τό χριστιανικό ἔθνος τῶν Ἑλλήνων βρῆκε παρηγοριά καί ἀνακούφιση στήν Ἐκκλησία του. Ὁ ἐνοριακός ναός, πού τώρα, γιά νά μήν ἐνοχλεῖ τήν ἀλαζονεία τοῦ κατακτητῆ, ἦταν φτωχικός, ἀπέριτος καί σκοτεινός, ἐγινε, παρά τήν ἐξωτερική ταπεινότητά του, ἡ κιβωτός τοῦ ἔθνους, ἡ ἐστία πού διαφύλαξε τή φλόγα τῆς πίστεως στό Θεό τῶν πατέρων καί στήν ἀνάσταση τοῦ Γένους.

Ἔτσι, ἐνῶ ἀπ' ἔξω «ὅλα τά ἴσκιαζε ἡ φοβέρα καί τά πλάκωνε ἡ σκλαβιά», ὁ ραγιάς μέσα στόν ταπεινό ναῖσκο τῆς ἐνορίας του μποροῦσε νά νοιώθει ἐλεύθερος, νά ἀναπολεῖ τά «περασμένα μεγαλεῖα» τοῦ ἔθνους του, νά ἐπικαλεῖται τή βοήθεια τοῦ Θεοῦ, νά παίρνει θάρρος καί δύναμη γιά τήν ἀντιμετώπιση τῶν δεινῶν του καί νά πλάθει ὄνειρα γιά μιά μελλοντική ἀπελευθέρωση. Ἐκεῖ μέσα μποροῦσε νά συνειδητοποιήσει πολύ ἔντονα τήν ἰδιαιτερότητά του ἀπό τόν κατακτητή, νά συναισθανθεῖ ὅτι, παρά τό πέλαγος τοῦ ἀσιατικοῦ Μωαμεθανισμοῦ πού τόν κατέκλυζε, αὐτός ἀνῆκε στό «Γένος τῶν Γραικῶν», στό «Χριστιανικό Γένος».

Ἔτσι, ἡ Ἑνορία γίνεται ὁ χώρος μιᾶς πνευματικῆς ἀνεξαρτησίας ἐναντί τῶν Τούρκων καί τό κέντρο ἀναβίωσης, ὄχι μόνο πατρογονικῶν ἀρετῶν καί πολιτιστικῶν παραδόσεων, ἀλλά καί τῶν πανάρχαιων πολιτικῶν του θεσμῶν, πού ἀρχίζουν ἀπό τά «κοινά» τῶν ἀρχαίων ἐλληνικῶν πόλεων καί διὰ μέσου τῶν βυζαντινῶν χρόνων ἐπιβιώνουν στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας. Ἡ κοινοτική ζωή, πού ἦταν στά χρόνια ἐκεῖνα ἡ ἴδια ἡ ζωή τῆς χριστιανικῆς κοινότητος, τῆς Ἑνορίας, ἔδενε μεταξύ τους τοὺς ὑποδούλους, πού ἐμπνέονταν

βαθιά από τό πνεῦμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καί ἀδελφότητος.¹

Καί εἶναι δυστύχημα ὅτι αὐτή ἡ ταύτιση κοινότητος καί Ἑνορίας, ἡ ὁποία ὑπῆρχε στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας, διασπάστηκε στά νεότερα χρόνια, μέ ἀποτέλεσμα ἡ κοινοτική ζωή ὅλο καί περισσότερο νά ἀπομακρύνεται καί νά ἀποξενώνεται ἀπό τήν Ἑνορία. Αὐτό, ἂν δέ βρεθεῖ τρόπος νά ἀναχαιτιστεῖ, ἀσφαλῶς θά ἔχει τρομερές ἐπιπτώσεις στή μελλοντική πορεία τοῦ ἔθνους μας.

Ἑρωτήσεις

- ① Ποιά ἡ μορφή τῆς Ἑνορίας στά χρόνια τῶν Ἀποστόλων;
- ② Ποιές μορφές ἑνορίας ὑπάρχουν στά μεταποστολικά χρόνια καί ποιά ἡ θέση τοῦ Ἐπισκόπου στό διοικητικό σύστημα τῆς Ἐκκλησίας;
3. Ποιό σπουδαῖο ρόλο ἔπαιξε ἡ Ἑνορία στά χρόνια τῆς τουρκοκρατίας;

Κείμενα

«Πάντες δέ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τό αὐτό καί εἶχον ἅπαντα κοινά, καί τά κτήματα καί τάς ὑπάρξεις ἐπίπρασκον καί διμερίζον αὐτά πᾶσι καθότι ἂν τις χρεῖαν εἶχε· καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδόν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καί ἀφελότητι καρδίας, αἰνοῦντες τόν Θεόν καί ἔχοντες χάριν πρός ὅλον τόν λαόν». (Πραξ. 2, 44-47).

(Ὅλοι οἱ πιστοί ἦταν μαζί καί τά εἶχαν ὅλα κοινά, καί πουλοῦσαν τά κτήματα καί τά ὑπάρχοντά τους καί τά χρήματα πού ἔπαιρναν τά μοίραζαν σ' ὅλους ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες πού εἶχε ὁ καθένας· καί κάθε ἡμέρα σύχναζαν ὅλοι μαζί στό Ναό (τῶν Ἱεροσολύμων), καί τελοῦσαν τή θεία Εὐχαριστία σέ ἰδιωτικά σπίτια, ὅπου ἔτρωγαν σέ κοινό τραπέζι μέ καρδιά γεμάτη ἀγαλλίαση καί παιδική ἀπλότητα, δοξολογώντας τό θεό καί ἀγαπώμενοι ἀπό ὅλο τό λαό).

1. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς ἀδελφοσύνης τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἡ «ξέλαση», δηλαδή ἡ ἐξόρμηση ἀπό κοινοῦ ὅλης τῆς κοινότητος, ἡ ἐξέλαση, ὅπως τή λέμε καί σήμερα, τῆς Ἑνορίας, γιά νά βοηθήσει στίς γεωργικές δουλειές ἡ ἄλλες ἀνάγκες τοῦ ἑνα μέλους τῆς κοινότητος, πού ἦταν ἄρρωστο ἡ δέν ἐπαρκοῦσε νά τίς κάνει μόνο του. Εἶναι ἀξιοσημείωτο ὅτι αὐτή τήν «ξέλαση», ἡ ὁποία ἐπιζεῖ ἀκόμα σέ ὁρισμένες περιοχές τῆς πατρίδας μας, τήν κήρυσσε συχνά ὁ παπᾶς στήν Ἐκκλησία μετά τή Θεία Λειτουργία.